

Dobroczyński:

Ciało – bóg i wróg
– dlaczego człowiek nigdy
nie zaakceptował swojej
fizyczności? — s. 84

Młody Tybet:

Chiny i Indie mogą
być wkrótce bliższe
Tybetańczykom niż kraje
Zachodu — s. 38

Powrót Boga:

Dlaczego ludzie wciąż
wracają do kościołów?
Grace Davie o religii
zastępczej — s. 66

Hanna Malewska

– pisarka w literackim
czyścicu. Czy jej twórczość
można nazwać „żywo
urodzoną”? — s. 96

ZNAM

M I E S I Ę C Z N I K

Nr **694**

CENA: 19,90 ZŁ | VAT 5% (W PRENUMERACIE: 13 ZŁ)
MARZEC (03) 2013 | NAKŁAD 2100 EGZ.

Prawo do zabijania

*W nowoczesnych rzeźniach zwierzęta nie rodzą się
i nie umierają, lecz są produkowane i przetwarzane.
Kiedy ich śmierć stała się niewidoczna, zniknęła
też wina, którą kiedyś pozwalał wyrazić rytuał.
Czy religie stoją po stronie zwierząt? Dlaczego
mięsożerność to sprawa sumienia? Co musielibyśmy
wiedzieć o zwierzętach, żeby zrzec się „prawa”
do ich zabijania? — s. 8-35*

Nazywamy się

Plus łagodne przeboje
radio

Słuchaj codziennie!

• Bydgoszcz 102,6 FM • Gdańsk 101,7 FM • Głogów 107,3 FM • Gniezno 89,5 FM • Gorzów Wlkp. 100,7 FM
• Gryfice 90,7 FM • Inowrocław 91,6 FM • Jelenia Góra 94,9 FM • Kamienna Góra 93,1 FM • Kielce 107,9 FM
• Kołobrzeg 93,3 FM • Koszalin 102,6 FM • Kraków 106,1 FM • Kupimierz 94 FM • Legnica 92,7 FM
• Lipiany 104,3 FM • Łódź 100,4 FM • Nysa 96,7 FM • Olsztyn 88,1 FM • Opole 107,9 FM • Piła 90,3 FM
• Podhale 102,7 FM • Polkowice 102,6 FM • Racibórz 87,8 FM • Radom 90,7 FM • Słubice 90,6 FM
• Słupsk 99,5 FM • Szczecin 88,9 FM • Świeradów 102,8 FM • Toruń 92,8 FM • Warszawa 96,5 FM
• Wysoka 89,6 FM • Zabrze 96,2 FM • Zakopane 107,9 FM • Zielona Góra 91,7 FM

www.radioplus.pl

Esencja Wschodu

Nowa Europa Wschodnia

Pismo Spraw Wschodnich

Pokojowe relacje między narodami
buduje się najskuteczniej
na poziomie obywateli

Jan Nowak-Jeziorański

KOLEGIUM EUROPY
WSCHODNIEJ
Fundacja

Im. Jana Nowaka - Jeziorańskiego

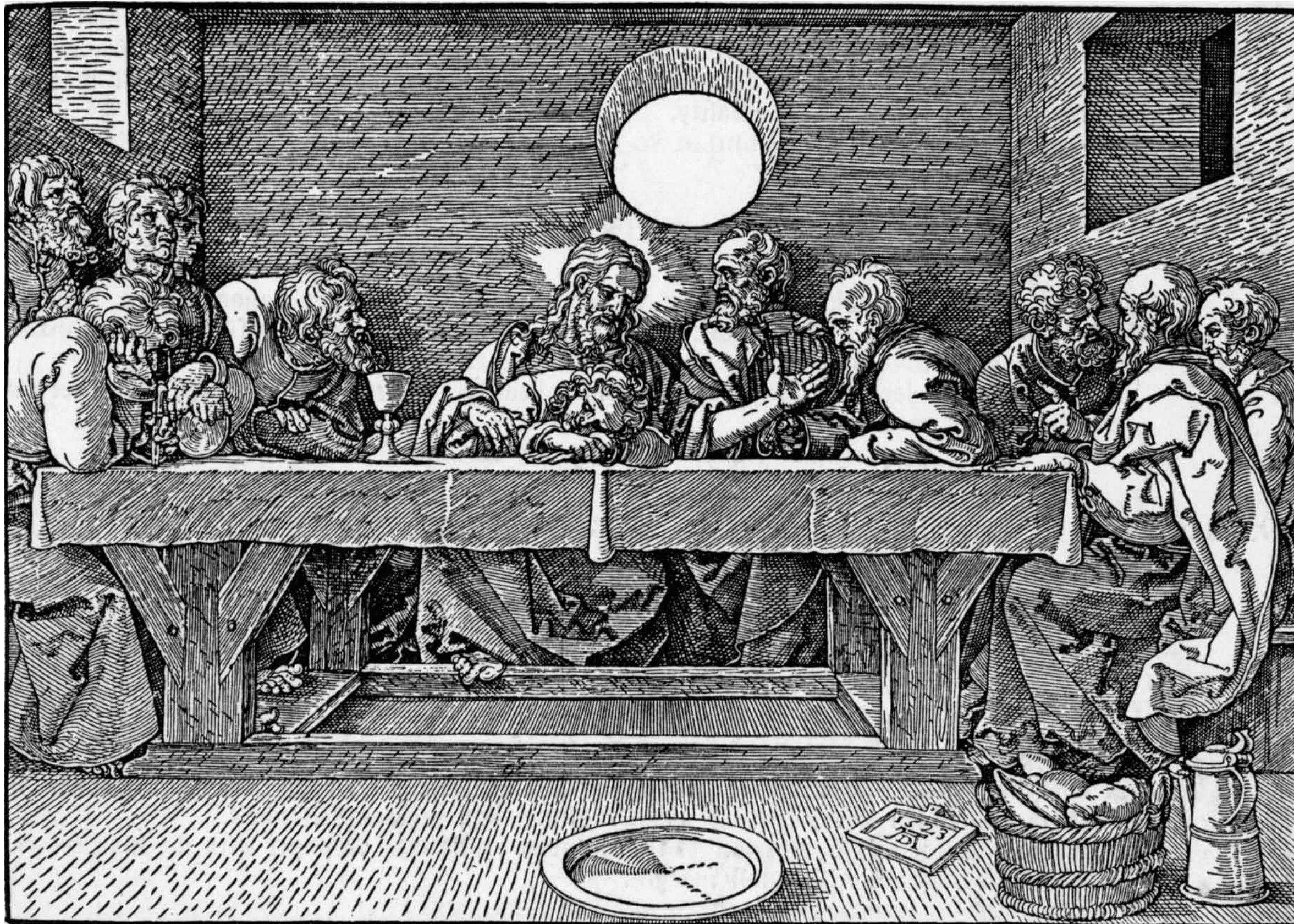
www.new.org.pl

EMPIK

RELAY

minute

inmedio

„Dzieci, jeszcze krótko jestem z wami. Będziecie Mnie szukać, ale – jak to Żydom powiedziałem, tak i teraz wam mówię – dokąd Ja idę, wy pójść nie możecie, Przykazanie nowe daję wam, abyście się wzajemnie miłowali tak, jak Ja was umiowałem; żebyście i wy tak się miłowali wzajemnie. Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali”

TEMAT MIESIĄCA: PRAWO DO ZABIJANIA

Z jedzeniem mięsa wiązała się niegdyś wina, którą pozwalał wyrazić i poniekąd zmazać rytuał. Dziś znika nam ona sprzed oczu tak jak zabijanie zwierząt, będące obecnie zaawansowanym technologicznie procesem przemysłowym. Czy mięsożerność przystoi jeszcze współczesnym ludziom?

- 10 Nie zabijaj, *Justyna Siemienowicz*
16 Kiedy zwierzęta były ludźmi,
Z Andrzejem Szyjewskim rozmawia Justyna Siemienowicz
23 Między nami zwierzętami, *Joanna Bocheńska*
27 Reakcyjność oświecenia,
Z Piotrem Pazińskim rozmawia Adam Puchejda
31 Nieznośna hierarchia bytów, *Marzena Zdanowska*

DEBATY

Młode pokolenie Tybetańczyków żyjących na uchodźstwie szuka nowych dróg wyrażania swojej tożsamości. Nie zawsze odnajduje się w obrazie łagodnego mnicha nieulegającego emocjom. Jaka będzie więc przyszłość Tybetu?

- 40 Reżim tożsamości,
Z Natalią Bloch rozmawia Marzena Zdanowska
52 W świetle samospaleń, *Katarzyna Jakubowska*
58 Z tych polskich Indian,
Z Rochem Sulimą rozmawia Elżbieta Kot

IDEE

„Wierzący niepraktykujący” – często i chętnie posługujemy się tym określeniem, ponieważ trafnie charakteryzuje postawę części Polaków. Okazuje się jednak, że w Europie narasta zjawisko odwrotne, „przynależność bez wiary”: obywatele dobrowolnie płacą podatek kościelny, ale nie są wierzący. Czemu więc płacą?

- 66 Religia zastępcza, *Z Grace Davie rozmawia Michał Jędrzejek*
72 Z Biblią i gazetą, *Michał Jędrzejek*
76 Chrystus w centrum, *Tracey Rowland*
84 Ciało – bóg i wróg,
Z Bartłojem Dobroczyńskim rozmawia Olga Drenda

LUDZIE – KSIĄŻKI – ZDARZENIA

W 30. rocznicę śmierci Hanny Malewskiej jej utwory odczytują pisarki i krytyczki literatury. Czy z perspektywy współczesnego czytelnika powieści te można uznać – wedle słów samej Malewskiej – za „książki żywo urodzone”?

- 98 Kult apokryfu, *Inga Iwasiów*
101 Burzyć i budować, *Sylwia Chutnik*
104 „Prawdziwa pieśń nie myli się nigdy”, *Marta Mizuro*
108 Drugie oblicze codzienności, *Artur Madaliński*
111 Gdzie człowiek nie może, tam diabeł posle, *Piotr Napiwodzki*
114 Niehistoryczna książka historyczna, *Michał Przeperski*
117 Żyd wyobrażony, *Marek Kucia*
124 Przygody z obrazem, *Piotr Kosiewski*

STAŁE RUBRYKI

- 36 **Józefa Hennelowa:** Coraz bliżej albo Coraz mniej
64 **Albert Gorzkowski:** Filolog czyta Biblię
91 **Janusz Poniewierski:** Ogrody Pamięci
122 **Jerzy Illg:** Mój przyjaciel wiersz

FOT. FOT. KATARZYNA JAKUBOWSKA, MORTEN HOLM/EPAP/PAP, NAC

ZNAK

M I E S I Ę C Z N I K

ul. Tadeusza Kościuszki 37, 30-105 Kraków
tel. (12) 61 99 530, fax (12) 61 99 502
www.miesiecznik.znak.com.pl
e-mail: miesiecznik@znak.com.pl

REDAKCJA: Marta Duch-Dyngosz,
Dominika Kozłowska (REDAKTOR NACZELNA),
Janusz Poniewierski, Adam Puchejda,
Justyna Siemienowicz, Marcin Sikorski,
Krystyna Strączek, Karol Tarnowski,
Magdalena Wojacek (sekretarz redakcji),
Henryk Woźniakowski, Marzena Zdanowska

ZESPÓŁ: Wojciech Bonowicz, Bohdan Cywiński,
Tomasz Fiałkowski, Tadeusz Gadacz,
Jarosław Gowin, Stanisław Grygiel,
ks. Michał Heller, Józefa Hennelowa,
Wacław Hryniewicz OMI, Piotr Kłodkowski,
ks. Jan Kracik, Janina Ochojska-Okońska,
bp Grzegorz Ryś, Marek Skwarnicki,
Władysław Stróżewski, Stefan Wilkanowicz,
Jacek Woźniakowski

WSPÓŁPRACA: Paulina Bulska, Agnieszka
Goławska, Elżbieta Kot,
Cezary Kościelniak, Jolanta Prochowicz,
Miłosz Puczyłdowski, Szymon Szczęch

OPIEKA ARTYSTYCZNA:
Władysław Buchner

PROJEKT OKŁADKI:
Władysław Buchner

PROJEKT GRAFICZNY PISMA:
Marek Zalejski/Studio Q

PRODUKCJA:
Barbara Gąsiorowska, Urszula Horecka,
Joanna Zdanowska

DRUK: Drukarnia Colonel,
Kraków, ul. Dąbrowskiego 16

REKLAMA: Marcin Sikorski, tel. (12) 61 99 30,
e-mail: sikorski@znak.com.pl

PRENUMERATA: Joanna Dyląg, tel. (12) 61 99 569,
e-mail: dylag@znak.com.pl

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych
oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania
i skracania. Redakcja nie odpowiada za treść
zamieszczanych ogłoszeń. Rozpowszechnianie
redakcyjnych materiałów publicystycznych bez
zgody wydawcy jest zabronione.

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury
i Dziedzictwa Narodowego w ramach
programu operacyjnego „Promocja czytelnictwa.
Rozwój czasopism kulturalnych”

DOMINIKA KOZŁOWSKA

Fakty i iluzje

Musimy odróżnić zmieniającą się rzeczywistość od zmieniającej się percepcji tej rzeczywistości” – podkreśla prof. Grace Davie, socjolog religii, w rozmowie z Michałem Jędrzejkiem, którą publikujemy w dziale Idee. Prof. Davie od wielu lat bada zmiany w religijności Europejczyków i w sposobie postrzegania obecności religii w społeczeństwie. Co ciekawe, zależności pomiędzy tymi wymiarami nie są wcale tak oczywiste, jak można by przypuszczać: rzeczywistość nie zawsze znajduje adekwatne odzwierciedlenie w społecznych przekonaniach na jej temat.

Jeszcze nie tak dawno temu wśród mieszkańców Europy Zachodniej dominowało przeświadczenie, że religia zupełnie zniknie z życia społecznego. Obecnie panuje raczej poczucie, że staje się wszechobecna. Ścieranie się tych dwóch przeciwnych poglądów widać także w Polsce. Z jednej strony, spotykamy się z przekonaniem, że Polskę niechybnie czeka scenariusz irlandzki – spadek społecznego zaufania do Kościoła połączony z kryzysem instytucjonalnym i odpływem wiernych. Za możliwością tą przemawiać ma m.in. systematyczne obniżanie się poziomu praktyk religijnych społeczeństwa, towarzyszące mu głośnie odejścia z kapłaństwa oraz afery na tle obyczajowym i seksualnym. Z drugiej jednak strony, równie żywe jest przekonanie o sile polskiego Kościoła. To z kolei ma oparcie np. we wciąż znacznej – na tle Europy – liczbie kapłanów i ich wpływie na kształt społecznych debat, a także wzrastającej liczbie aktywnych katolików. A zatem choć statystyki notują spadek liczby praktykujących, to jednocześnie inne statystyki wskazują, że systematycznie powiększa się grono katolików publicznie manifestujących swe przekonania.

Jaka zaś jest rzeczywistość? Niestety, o faktach dyskutuje się w Polsce znacznie trudniej niż o przeświadczeniach. Jak trudna jest dyskusja, widać również na przykładzie problemu, który podejmujemy w Temacie Miesiąca. Debata o uboju rytualnym nie jest oczywiście dyskusją li jedynie religijną, choć wątki religijne odgrywają w niej ważną rolę. Niemniej jednak na jej przykładzie dobrze widać, w jaki sposób nasze uprzedzenia i głęboko skrywane lęki manifestują się pod pozorem odwołań do faktów. Przede wszystkim jednak na przykładzie tej debaty można wyraźnie dostrzec, że im bardziej stajemy się świeccy, tym nasze dyskusje o religii są niższej jakości. Ta prawda dotyczy także katolików; wbrew pozorom laicyzacja nie obejmuje jedynie osób niewierzących. Dyskusja o zabijaniu zwierząt jest – jeśli chodzi o zasób potrzebnej wiedzy – szczególnie wymagająca.

Podejmując takie tematy mamy nadzieję, że realizujemy zadanie, które stawiał Jerzy Turowicz: zadanie poszerzenia tej najcieńszej i najbardziej kruchej warstwy katolickiej inteligencji. Jednocześnie mamy świadomość, że dziś to zadanie należy interpretować szerzej – jako troskę o powiększenie tej coraz cieńszej warstwy ludzi, niezależnie od tego, czy są wierzący czy niewierzący, gotowych do podjęcia uczciwej i merytorycznej dyskusji.

Decyzję Benedykta XVI o rezygnacji
z posługi biskupa Rzymu przyjęliśmy
z szacunkiem i podziwem dla jego
odwagi i wewnętrznej wolności.
Dziękujemy Ojcu Świętemu za wszystko,
czego przez ostatnie osiem lat dokonał.
Życzymy mu zdrowia i długiego życia,
wciąż owocującego dla Kościoła.

Wierzimy, że już wkrótce na Stolicy
Świętego Piotra zasiądzie kolejny wybitny
papież – człowiek w pełni sił, który
zanieśnie Ewangelię współczesnemu
człowiekowi i światu.

Redakcja

